

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Osamu Dazai
DECĂDERE
UMANĂ

Traducere din japoneză, note și postfață de
GEORGE T. ȘIPOȘ

HUMANITAS
fiction

Redactor: Raluca Popescu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Marilena Brînzan
DTP: Iuliana Constantinescu, Veronica Dinu

Tipărit la Bookart Printing

OSAMU DAZAI
NINGEN SHIKKAKU, 1948
OMOIDE, 1933
JOSEITO, 1939
FUGAKU HYAKKEI, 1939
TŌKYŌ HAKKEI, 1941

© HUMANITAS FICTION, 2024,
pentru prezenta versiune în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DAZAI, OSAMU
Decădere umană / Osamu Dazai;
trad. din japoneză, postf. și note de George T. Șipoș. –
București: Humanitas Fiction, 2024
ISBN 978-606-097-380-5
I. Șipoș, George (trad.; postf.; note)
821.521

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

DECĂDERE UMANĂ

Prolog

Am văzut trei fotografii ale aceluia om.

În prima, din copilărie, e un băietan de vreo zece ani îmbrăcat într-o *hakama* cu dungi grosolane, în picioare pe marginea unui iaz dintr-o grădină, cu capul înclinat cam la treizeci de grade la stânga și cu un rânjel urât întipărit pe față, înconjurat de o mulțime de femei pe care ți le imaginezi a-i fi surori mai mari sau mai mici, sau poate verișoare. Urât? Hmmm... adevărul e că, din punctul de vedere al celor pentru care frumusețea sau urâtenia sunt irelevante, singurul comentariu, lipsit desigur de orice semnificație, pe care l-ar putea face cineva la vederea aceluia băiat ar fi: „Vai, ce băiețel simpatic!“ Și nu ar greși deloc numindu-l „simpatic“, având în vedere că fețișoara din poză are îndeajuns de multe calități care să merite acel compliment. Pe de altă parte, sunt convins că oricine altcineva cu o cât de vagă idee despre conceptul de frumos nu ar putea decât să arunce fotografia cât colo, cu gestul dezgustat cu care te descotorosești de-o gânganie scârboasă, și să mormăie cuprins de repulsie: „Vai, ce plod nesuferit, ferească Dumnezeu!“

Și pe bună dreptate. Cu cât te uiți mai atent la figura rânjindă, cu atât mai mult te simți cuprins de-un dezgust imposibil de descris în cuvinte și îți dai seama că pe fața copilului nu-i întipărit un zâmbet. Nu e nici măcar umbra unui zâmbet, iar mâinile, încleștate într-un pumn, sunt tocmai dovada acelu zâmbet inexistent. Nu-i posibil ca o ființă umană să zâmbească așa, cu pumnii strânși în felul acela. Din fotografie te privește o maimuță cu dinții rânjiți, iar așa-numitul zâmbet nu-i nimic altceva decât o-ncrengătură de riduri grotești. Poza surprindea o expresie facială pe de o parte stranie, pe de alta atât de necurată, grețoasă chiar, de te făcea imediat să reacționezi cu silă și să exclami: „Doamne, ce copil hidos!“ Eu unul n-am mai văzut în viața mea o figură atât de greu de surprins în cuvinte.

Diferența dintre prima și cea de a doua fotografie este ca de la cer la pământ. Figura personajului este neverosimil de diferită față de cea de dinainte. Ne apare aici un tânăr în uniformă, deși nu e tocmai clar dacă e vorba despre o imagine din liceu sau din anii de studenție. Cert este că avem de-a face acum cu un adolescent extrem de chipeș, deși fața tot nu reușește în mod inexplicabil să te convingă că aparține unei ființe umane. Tânărul e îmbrăcat în uniformă, cu o batistă albă ținându-i-se din buzunarul de la piept. Stă pe-un scaun de paie, picior peste picior, și zâmbește, dar nu cu rânjelul acela de maimuță afișat în copilărie, ci cu un surâs ștregăresc, care însă nu pare nici el a fi al unei ființe umane. Băiatul e lipsit parcă de, cum să-i spui mai bine?, vivacitate, sau poate vitalitate, și nu îți dă o senzație de finitudine. Pare o coală albă

de hârtie, mai ușor decât o păsare, mai ușor decât o pană, numai un surâs afișat pe față. Pe scurt, fotografia îți creează o senzație de absolută artificialitate, a cărei esență prefăcătoria, falsitatea, fatuitatea nu reușesc să o surprindă cum se cuvine și pe care nu o poți pur și simplu trece cu vederea socotind-o un semn al mondenului. Ba dimpotrivă, cu cât te uiți mai atent, cu atât începi să-ți dai seama că este ceva straniu de neplăcut la acel tânăr chipeș. Eu unul n-am mai văzut vreodată un adolescent a cărui înfățișare plăcută să mă contrarieze atât de mult.

Ultima fotografie este poate cea mai grotescă dintre toate. E de-a dreptul imposibil să ghicești vârsta personajului, cu toate că părul îi pare brăzdat cumva de șuvițe cărunte. A fost făcută în colțul unei camere extrem de murdare și se poate vedea cu ușurință că peretele din spate e crăpat în vreo trei locuri. Bărbatul din imagine își ține mâinile, remarcabil de mici, în față și nu are nici urmă de zâmbet pe chip. De fapt, nu are nici un fel de expresie. Imaginea îți dă senzația că personajul din ea a fost surprins murind cu mâinile deasupra unui reșou și din cauza asta pare rece, prevestitoare de rău. Un alt aspect șocant este, din nou, fața celui din fotografie. Capul este reprezentat mult prea mare și îți dă posibilitatea de a-i examina trăsăturile în detaliu. O frunte obișnuită, cu riduri banale, sprâncene, ochi, nas, gură, bărbie, toate la fel de obișnuite. O figură nu numai lipsită de expresivitate, dar care nu îți face nici o impresie. O față fără individualitate. De-ndată ce-nchid ochii, fața aceluși bărbat mi se și șterge din memorie. Îmi amintesc fără probleme peretele, reșoul, dar figura lui este complet estompată și nu-mi pot aminti

absolut nimic despre ea. E-o față care nu are nici o șansă de-a deveni vreodată subiectul unui portret sau al unui desen. Iar când deschid ochii, nu simt nici un fel de plăcere revăzând-o, nu mă bucură gândul că mi-o amintesc acum. Ce să mai discutăm? Nici măcar după ce deschid ochii și mă uit din nou la poză nu sunt capabil să mi-o amintesc. Ca să nu mai vorbim de faptul că mă enervează cumplit să mă uit la ea, mă face, de fapt, să vreau să-mi feresc privirea de imaginea din fotografie.

Cred că până și-o mască mortuară ar avea o expresie mai pregnantă și te-ar face să-i păstrezi o amintire mai solidă. Cea din poză însă ar putea foarte bine să fie imaginea unui cap de cal atașat unui trup omenesc. Ceva indescritibil face pe oricine se uită la ea să se scuture plin de dezgust. Eu unul n-am mai văzut nici o altă față atât de greu de descifrat.

Primul caiet

Am trăit o viață plină de rușine.

Mi-e greu să-mi imaginez cum e să trăiești viața unei persoane obișnuite. M-am născut într-un sat din nord-estul țării și n-am văzut un tren până când mă făcusem deja măricel. Mă tot urcam și coboram pe pasarela de peste linii și nici nu-mi trecea prin cap că era pusă acolo pentru a trece de la o linie la alta, convingându-mă că fusese construită pentru a-i da gării culoare și-a face locul mai plăcut, poate ca un fel de loc de joacă, cum sunt cele din străinătate. Am rămas cu această impresie vreme îndelungată și mi se părea că urcatul și coborâtul pe și de pe pasarela erau o distracție de înalt rafinament. Din punctul meu de vedere, acela era unul dintre serviciile cele mai elegante oferite de căile ferate. De cum am aflat că sofisticatul loc de joacă nu avea, de fapt, decât o funcție pur utilitară, mi-am pierdut complet interesul pentru el.

Tot așa, când am văzut pentru prima dată în copilărie imagini cu metrouri în cărți, nu mi-a trecut deloc prin cap că ar fi putut fi inventate din necesitate și mi-am imaginat că acele trenuri minunate care mergeau pe sub pământ în loc să meargă deasupra lui trebuie să

fi fost o nouă și încântătoare metodă de a-ți petrece timpul liber.

De când mă știu am fost un copil bolnăvicios și am zăcut în pat destul de mult. De câte ori nu m-am gândit la lipsa absolută de inspirație de care dădeau dovadă desenele de pe cearșafuri și fețele de pernă! Când însă am înțeles – trebuie să fi avut deja vreo douăzeci de ani – că acele obiecte aveau de fapt un scop practic, m-a cuprins o depresie adâncă, gândindu-mă la cât de terni sunt oamenii.

N-am știut niciodată ce e foamea. Departe de mine gândul de a spune că am crescut într-o familie bogată. Nu vreau decât să indic că nu am avut nici cea mai mică idee despre ce ar fi putut fi senzația de „foame“. Poate că sună absurd ce spun, dar nu am avut niciodată conștiința faptului că aveam stomacul gol. În copilărie, când veneam de la școală, atât în timpul școlii primare, cât și-n al celei gimnaziale, cei de-acasă se dădeau de ceasul morții să aibă grijă de mine. Vai, ce foame trebuie să-ți fie! Știm noi cum e, ce foame ți-e când vii acasă de la școală. Ce-ai zice de niște bomboane *amanattō* din fasole dulce? Avem și pandișpan, și pâine, și alte cele, dacă vrei... Iar eu, nevrând să supăr pe nimeni, mormăiam ceva despre cum că mi-ar fi foame, da, și-mi îndesam în gură vreo zece bomboane *amanattō*, fără ca însă să am nici cea mai mică idee dacă aveam de fapt vreo senzație de foame.

Asta nu înseamnă că nu mănânc cu poftă, dar nici nu-mi amintesc să o fi făcut vreodată pentru că mi-ar fi fost foame. Mănânc și mâncăruri exotice. Și mănânc

și mâncăruri scumpe. Iar când mă duc în vizită la cineva mă forțez să bag în mine tot ce mi se pune în față, chiar dacă câteodată mi-e chiar greu s-o fac. În copilărie însă cel mai dificil moment al zilei era întotdeauna masa, mai ales la noi acasă.

La noi la țară, toți cei zece membri ai familiei mâncau la aceeași masă, aliniați față în față pe două rânduri, iar eu, fiind mezinul familiei, ședeam, așa cum se cuvine, la capătul cel mai îndepărtat al mesei. Camera în care mâncam era întunecoasă, și imaginea tuturor membrilor familiei mâncându-și prânzul sau cina în completă tăcere îmi dădea fiori pe șira spinării. Nu mai vorbesc de faptul că eram o familie tradiționalistă și bucatele pe care le mâncau erau cam tot timpul aceleași, așa că nici nu se punea problema vreunor mâncăruri neobișnuite sau extravagante. Prin urmare, uram momentul în care trebuia să mă așez la masă și ședeam acolo la capătul mesei în camera aia prost luminată, tremurând din rărunchi de frig, și-mi îndesam în gură câteva îmbucături de mâncare în timp ce mă chinuiam tot felul de gânduri sumbre. „La ce bun să mâncăm trei mese pe zi în fiecare zi și să mai afișăm și fețele astea teribil de solemne, de parc-am participa la cine știe ce ritual? De trei ori pe zi la ore fixe ne adunăm cu toții aici, în camera asta sumbră, unde găsim întotdeauna farfuriile așezate în ordine și, indiferent că ne e foame sau nu, băgăm în noi în tăcere deplină, uitându-ne în jos la farfuria. Sau, poate cine știe, o fi și ăsta vreun tip de rugăciune prin care îmbunăm spiritele care ni s-au aciuat prin casă.“

Se spune că trebuie să mănânci ca să nu mori, dar, în ceea ce mă privește, zicala cu pricina mi se părea numai o amenințare nefondată. Pe de altă parte însă, deși nu o credeam decât o superstiție ridicolă, tot nu-mi puteam stăpâni un sentiment de teamă și îndoială. Iar când mai auzeam și comentarii banale de genul „omul muncește din greu ca să aibă ce mânca pentru că, dacă nu mănâncă, moare“ nu-mi puteam stăpâni mirarea la tonul grav, amenințător, pe care îl adoptau cei ce le rosteau.

Așadar, s-ar putea spune că nu aveam, și nu am până-n ziua de azi, nici cea mai mică idee ce înseamnă să fii cu adevărat om. Neliniștea pe care mi-o provoca gândul că fericirea mea era completamente diferită de ceea ce îi făcea fericiți pe cei din jur era atât de acută, încât nu puteam dormi nopți la rând, ajungând adesea la limita nebuniei. Sincer să fiu, nu cred că am fost vreodată cu adevărat fericit, cu toate că mi se repetă de când mă știu că sunt norocos nevoie mare. Mie însă mi s-a părut întotdeauna că viața mea-i un fel de infern perpetuu și că toți aceia care cred că eu sunt norocos erau, de fapt, cei cu atât de mult noroc, încât nici nu se puteau compara cu mine.

Nu o dată m-a bătut gândul că mie mi se dăduseră nu una, ci zece poveri pe suflet, poveri atât de mari, încât una singură ar fi fost de-ajuns să transforme pe oricine altcineva într-un criminal violent.

Eu chiar nu pricep în ruptul capului care-ar fi chinurile prin care ar putea trece, de exemplu, persoana de lângă mine. Dacă orișice problemă, orișice nenorocire,

poate fi rezolvată fără cine știe ce efort atâta vreme cât e mâncare de-ajuns – și e vorba aici de nenorociri mult mai mari decât chinul îndurat de-o tortură infinită nu în unul, ci în zece iaduri și atât de oribile, încât să fărăme-n bucățele toate cele zece poveri date mie –, atunci cine să mai înțeleagă ceva? Și dacă, în ciuda tuturor acestor cazne, toți cei din preajmă-mi reușesc să-și ducă viața fără să se omoare unii pe alții, fără s-o ia razna, ba mai mult, continuând să-și bată capul cu partidele politice, și fără să se lase doborâți de disperare și luptând cu îndârjire pentru viața lor, atunci cum e posibil ca durerea lor să fie reală? Greșesc oare gândind că acești oameni au devenit, de fapt, atât de egoiști și sunt atât de convinși că viața pe care o duc este una normală, încât n-au nici o umbră de îndoială despre ei înșiși? Numai așa, zic eu, le poate fi atât de ușor să îndure suferințele prin care trec zi de zi, făcându-le astfel să fie, de fapt, parte integrantă din condiția umană și neașteptându-se la nimic altceva. Sincer, nu știu... Îmi imaginez că, dacă dorm bine noaptea, se vor trezi de dimineață plini de voie bună, de chef de viață. Asta nu mă oprește însă să mă-ntreb ce-or fi visat în timpul nopții. Ce gânduri le cutreieră mintea când merg pur și simplu pe stradă? Banii? Mă-ndoiesc. Nu poate să fie atât de simplu. În fond, pare-mi-se c-am auzit eu vorba aia cum că oamenii trăiesc ca să mănânce, dar nu și una care să spună că oamenii trăiesc ca să facă bani. Nicidecum. Deși trebuie să recunoaștem că la unii... Dar nu, de unde pot eu să știu așa ceva? Și, cu cât mă gândesc mai mult, cu atât mai complicat mi se pare totul. Și-atunci

Cuprins

Decădere umană (<i>Ningen shikkaku</i> , 1948)	5
Amintiri (<i>Omoide</i> , 1933)	147
Eleva (<i>Joseito</i> , 1939)	209
O sută de vederi ale Muntelui Fuji (<i>Fugaku hyakkei</i> , 1939)	265
Opt scene din Tōkyō (<i>Tōkyō hakkei</i> , 1941).	297
<i>Osamu Dazai și teribila povară a condiției omului modern</i>	339